

*Marko Vrhunec**

GOSPODARSKA I DRUŠTVENA KRETANJA U SLOVENIJI

Raspad SFRJ i kretanja u svijetu, osobito u Europi, u devedesetim godinama prošloga stoljeća snažno su protresli jugoslavenske narode i unijeli su u njihov život velike promjene.

To se, naravno, dogodilo i sa Slovenijom, koja je postala samostalna država i bila je postavljena pred strukturne izazove svoga opstanka i napretka.

Kao sve zemlje srednje i jugoistočne Europe i Republika Slovenija se nije suočila samo s krupnim problemima osamostaljenja, nego i sa procesom preobrazbe čitavoga društva. Ušla je u razdoblje *t r a n z i c i j e*, kako nazivamo sadašnji prijelaz iz prijašnjeg državnoga i društvenoga uređenja u novo uređenje koje se zasniva na pluralizmu vlasništva i političkog uređenja.

Tranzicija je unijela velike promjene u politički život Republike Slovenije. Prijelaz na te promjene bio je lakši, jer je Slovenija donijela sa sobom iz SFRJ “miraz” - kontinuitet države i iskustvo u upravljanju državom, jer se, osobito po Ustavu iz godine 1974. izgrađivala kao samostalna državna tvorevina sa vlastitim ustavom, granicama, kulturom i nacionalnim gospodarstvom. Uzevši u obzir i njezin geopolitički položaj, Slovenija je bila prihvatljiv partner za EU i uspješno je provela tranziciju, čime je sebi olakšala ulazak u tu integraciju.

Za samostalan položaj Republike Slovenije kao države otvara se svakako i druga strana uključivanja u EU, a to je prijenos oko 70% svoga suvereniteta u Bruxelles, što je *conditio sine qua non* za članstvo. Posebno, Slovenija će se kao mala zemlja ubuduće još više nego dosad suočiti s problemom afirmacije svoga položaja kao ravnopravnoga partnera, osobito prema velikim europskim silama.

* M. Vrhunec, dr. sc., redoviti profesor na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani. Članak primljen u uredništvo: 30. 01. 2004.

Tu žrtvu - odstupanje od samostalnosti i suverenosti poslije tek deset godina osamostaljenja, opravdavaju brojni pozitivni razlozi koji idu u korist uključivanju, a kojih je svakako više od negativnih. Da je taj problem postavljen i pred ostale stare i nove članice pokazala je rasprava, ali i potreba da se usvoji novi europski ustav, u kojem su suverenitet i ravnopravnost bili u prvome planu.

Prihvatanjem *acquis communautaire* veliki se dio odlučivanja Republike Slovenije prenosi u Bruxelles, što zbog visokog stupnja birokratiziranja zajedničkog uređenja otvara niz novih problema, a jedan je od njih svakako i problem granice koja se schengenskim sporazumom određuje prema Hrvatskoj, znači granice koja nikada u povijesti, osim poslije devedesetih godina, nije postojala. Iako će nove probleme rješavati i pogranični sporazumi, ta će granica ipak biti čvrsto zatvorena do ulaska Hrvatske u EU.

Republika Slovenija uspjela je riješiti svoj važan egzistencijalni problem, a to je problem sigurnosti. Ulaskom u NATO ostvarena je velika promjena u sigurnosnom položaju zemlje Sloveniju sada štiti najveća i najjača međunarodna vojna organizacija. No i to rješenje ima nedostataka koji će se pokazati, kako u ravnopravnosti položaja i odlučivanja u društvu velikih sila, tako i u potrebi da će Slovenija morati sudjelovati svojim snagama, makar i malima, u pothvatima velikih globalnih akcija, ali - i to je cijena, kako za EU, tako i za nacionalnu i globalnu sigurnost. U NATO se jednako kao i kod EU otvaraju pitanja o njegovoj budućoj doktrini i politici.

Ulaskom u EU i NATO godine 2004. bit će u Republici Sloveniji završeno razdoblje tranzicije i tranzicijskih promjena i započet će novo razdoblje u kojem se otvaraju novi politički izazovi.

Ekonomska tranzicija

U devedesetim godinama prošloga i na početku ovoga stoljeća usporedno s političkom, ostvarivala se i ekonomska tranzicija, kojom su bile ostvarene duboke promjene u slovenskom gospodarstvu.

Kao i u političkoj sferi, prijelaz na novi sustav i na nove odnose olakšalo je ono što je bilo preneseno iz SFRJ. Naime, slovensko je gospodarstvo bilo, zahvaljujući privrednoj reformi iz godine 1966., usmjereno tržišno i slijedilo je ekonomske zakone ponude i potražuje a planiranje je imalo samo indikativnu ulogu.

Naslijeđena otvorena privreda, s visokim stupnjem uključivanja gospodarstva u svjetske ekonomske tijekove, omogućila je da se bez političkog opterećenja surađuje sa svim zemljama s kojima je za to postojao zajednički interes.

Slovenija se još prije početka tranzicije razvila u srednje razvijenu zemlju s nacionalnim dohotkom po stanovniku od 6.320 - USD godine 1990., a po tečaju PPP (Purchasing Power Parity = Pariteti kupovne moći) 12.800.- USD. To joj je omogućilo ne samo da lakše preživi tranziciju i gubitak tržišta bivše SFRJ, nego i da se brže povezuje sa zapadnom Europom, koja je postala njezino pretežno tržište.

Najteži problem ekonomske tranzicije bio je prijelaz iz samoupravnog socijalističkog u klasično kapitalistički sustav. To je, naime, bio uvjet kako za političku preobrazbu u suvremenu parlamentarnu demokraciju i time za ulazak u EU, tako i za uspješan dalji razvitak gospodarstva. Potrebno je bilo odreći se društvenog vlasništva i prihvatiti njegovu preobrazbu u državno i privatno vlasništvo. Budući da nije postojao veći privatni kapital, osim štednje stanovništva, kapitalizacija je provedena ili nekorektnom upotrebom bankarskih kredita ili izravnim prisvajanjem imovine, izigravanjem zakona i izravnom pljačkom, kriminalnim djelovanjem. Tako su i u Republici Sloveniji bili stvoreni novi kapitalisti, obogaćeni ne plodovima svoga rada, nego manipulacijama. To je na drugoj strani dovelo do velikog raslojavanja među stanovnicima - na manjinu bogataša i veliku većinu ljudi bez imovine i siromaha, pa je tako državna statistika utvrdila da je godine 2003. u Republici Sloveniji 14% ljudi živjelo na rubu egzistencije, ili točnije kao siromašni. I certifikati kojima je država tobože vratila dio njihovog, društvenoga kapitala, nisu bitno mogli popraviti posljedice neopravdane i brzoplete likvidacije društvene imovine. No, unutarnji i vanjski odnosi snaga tražili su pretvorbu Republike Slovenije u kapitalističku zemlju i što je bio uvjet preživljavanja i pripadanja zapadnome svijetu. Drugo je pitanje, je li to prije deset godina bilo jedino moguće rješenje, ali je to bilo učinjeno, i to na račun radnih ljudi i uz negiranje njihovih stečenih prava.

Ulaskom u EU godine 2004. proces tranzicije, to jest prilagođivanja novim uvjetima, bit će završen i nastupit će novo razdoblje. U njega Republika Slovenija ulazi kao srednje razvijena zemlja, a to pokazuju i svi glavni pokazatelji.

Domaći bruto proizvod (BDP)

Službeni podaci pokazuju da je Slovenija godine 2002. imala 22 milijarde USD (po tekućim cijenama) domaćeg proizvoda, što je svrstava među male srednje razvijene zemlje. Znači da je na stanovnika otpalo 11.000 USD, a po tečaju PPP (kupovna snaga) 17.000 USD. Time je Slovenija pretekla Grčku i Portugal prema ocjeni rizičnosti Euromoney, i zauzela trideseto mjesto u svijetu među 185 država. Takvo visoko mjesto rezultat je dobroga napretka zemlje u posljednjih dvanaest godina, ali je to i rezultat prijašnjih dostignuća, a to, među ostalim, ilustrira podatak da je Republika Slovenija u vrijeme raspada SFRJ imala 40.000 stanova više nego obitelji (tu su, naravno, ubrojene i vikendice).

BDP po stanovniku iznosio je 6.320 USD, a danas oko 11.000 USD. Prosječna stopa rasta BDP za razdoblje 1994.-2002. iznosi 4,8%, što je i u svjetskim razmjerima visoko. Takva se kretanja nastavljaju i godine 2003., jer će usprkos recesiji u EU, stopa rasta biti 2,1 %, a u EU 0,4%.

Srednju razvijenost pokazuje i struktura BDP. Poljoprivreda sudjeluje sa 3,1%, industrija sa 31%, građevinarstvo sa 5,8%, a usluge 60,1%. Ta struktura omogućuje da se cjelokupno gospodarstvo razvija u smjeru modernog, informacijskog društva i upućuje na traženje visokodohodovnih tržišnih kriterija. To se posebno vidi u industrijskoj proizvodnji koja je poslije osamostaljenja pala za 15%.

Proizvodnost

Dobar trend gospodarske efikasnosti pokazuje i podatak o razvitku proizvodnosti, tj. o dodanoj vrijednosti po zaposlenome, koji za godinu 1997. pokazuje stopu rasta od 5,2%, a godine 2003. - 3,2% s tendencijom dalje stabilnosti.

Takav je trend za izvozno usmjereno gospodarstvo veoma važan, zato što mora osiguravati jačanje konkurentne sposobnosti, i to će biti sve značajnije zbog ulaska u EU.

Za socijalnotržišnu zemlju, kakva je danas Republika Slovenija, uravnoteženje između rada i kapitala traži ozbiljne napore da ne bi došlo do težih socijalnih konflikata, pa je zato potrebno neprestano tražiti relevantna rješenja za zadovoljavanje potreba i interesa obje strane. To je za državu, za kapital i za radnike nov problem i samo će njegovo uspješno rješavanje biti jedan od bitnih elemenata društvenoekonomske razvitka i socijalnoga mira.

Inflacija

Najteži problem ekonomske tranzicije, tzv. mrlja slovenskoga gospodarstva, jest visoka inflacija, koja stalno regenerira i veoma se teško snižava.

Stopa inflacije bila je godine 2002. u Republici Sloveniji 7,5%, a za godinu 2003. bila je predviđena 5,5%. U isto vrijeme u EU je inflacija godine 2002. iznosila 2,3%, a za godinu 2003. predviđena je 2,1%. Budući da je označavanje stope inflacije jedan od pet odlučujućih maastrichtskih konvergentnih kriterija, ta razlika teško opterećuje slovensko gospodarstvo, pa se zato u njezino smanjenje ulažu veliki naponi. Pritom je slovenska ekonomska politika veoma oprezna, jer bi prebrzo i

preveliko smanjenje inflacije ugrozilo privredni rast, što se već i dogodilo nekim kandidatima srednje Europe i čime je zaustavljeno veće investicijsko ulaganje.

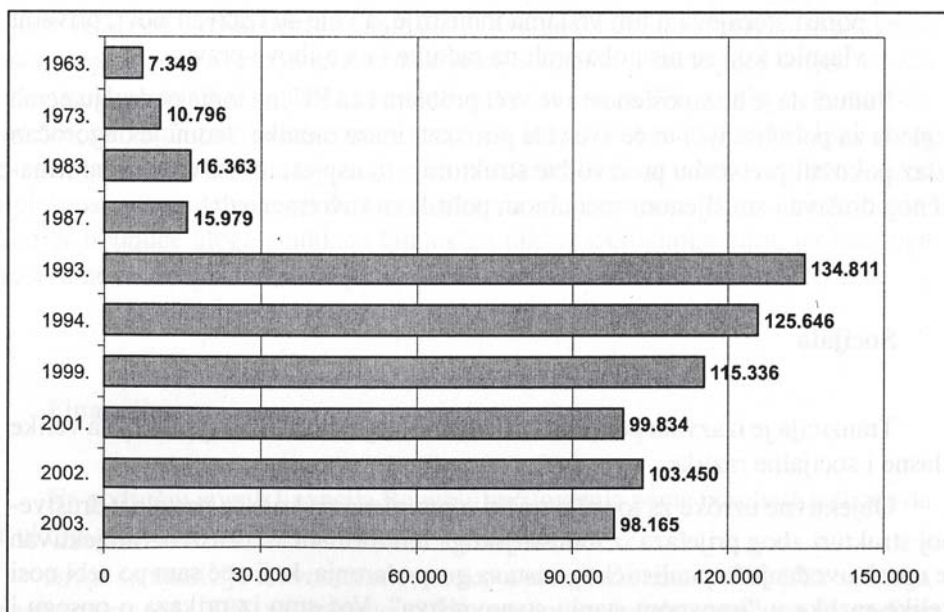
Zato sniženje stope inflacije na europsku razinu ostaje jedan od prioriteta zadatka Republike Slovenije.

Nezaposlenost

Nezaposlenost je drugi veliki problem Republike Slovenije. Slovenija je za vrijeme SFRJ imala relativno punu zaposlenost, što je i poslije privredne reforme godine 1966. uspjela zadržati, zahvaljujući odlasku tzv. tehničkog viška radnika na Zapad. Poslije osamostaljenja nezaposlenost je buknila veoma snažno, a to pokazuje tablica kretanja od godine 1963. do 2003.

Slika 1.

BROJ PRIJAVLJENIH NEZAPOSLENIH U SLOVENIJI KONCEM RUJNA POJEDINE GODINE

Relativne odnose nezaposlenosti od godine 1992. do 2003. ilustrira ova tablica:

Nezaposlenost	2003.	2003.-2004.
- anketna nezaposlenost	62.000 osoba	6,3%; 5,9%
- ILO (Međ.org.rada)	(6,4%)	
- Registrirana nezaposlenost	102.635 osobe (11,6%)	10,9%; 10,4%

U Sloveniji danas ima oko 100.000 nezaposlenih, a od njih je više od 50% žena i isto toliko radnika, koji su nezaposleni već više godina, što sve pokazuje njezinu strukturnu prirodu.

Glavni su uzroci nezaposlenosti:

- prepolagano strukturno prilagođivanje promjenama ekonomske strukture u prijelazu iz industrijskog u informatičko društvo, koje traži napuštanje radno ekstenzivne proizvodnje, kao što su tekstilna ili kožna proizvodnja;
- nenadan gubitak jugoslavenskih tržišta, koja su na relativno zatvorenom (zaštićenom) tržištu bila u velikoj mjeri opskrbljena slovenskom robom;
- porast stečajeva u tim vrstama industrije, a koje su izazvali novi, privatni vlasnici koji se nisu obazirali na radnike i na njihova prava.

Budući da je nezaposlenost sve veći problem i za EU, na tome području nema izgleda za poboljšanje i to će sve više pritiskati mase radnika. Jedini je dugoročan izlaz pokušati pretvorbu proizvodne strukture, i to uspješnim razvitkom informatičnog društva i smišljenom socijalnom politikom suvremene države.

Socijala

Tranzicija je izazvala povećanu društvenu slojevitost, a ova je donijela velike klasne i socijalne razlike.

Objektivne uzroke za to valja tražiti u promjenama koje su nastale u društvenoj strukturi zbog prijelaza iz industrijskoga u informatičko društvo. Subjektivan je uzrok uvođenje kapitalističkog sustava gospodarenja, koji već sam po sebi nosi velike razlike u "imovnom stanju stanovništva". Već smo iz prikaza o opsegu i strukturi BDP vidjeli da su u njemu usluge premašile 60% udjela, čime je sloven-

ska srednja klasa postala prevladavajući dio stanovništva, manji je bio radništvo, a najmanji seljaštvo.

Socijalne razlike najbolje se ogledaju u prosječnoj plaći zaposlenih. Podaci pokazuju da 4% zaposlenih mjesečno zaradi oko 1.000 eura, 31% više, a svi ostali manje. Najviša je plaća u godini 2002. iznosila više od 6 milijuna eura i bila je 150 puta viša od prosječne plaće. Takve velike razlike u plaćama negiraju poopćenu tvrdnju da Slovencima u cjelini ide dobro i da je suprotna tvrdnja neopravdana jer se radi samo o subjektivnom osjećaju onih s nižim plaćama. Naime, potrebno je uzeti u obzir da se ti, socijalno slabiji slojevi, tako osjećaju i zbog toga što – za razliku od stanja u bivšoj državi - danas imaju teži pristup zdravstvu, zaposlenju, obrazovanju, socijalnoj sigurnosti, stanovanju itd. To osobito vrijedi za onih 14% (približno 265.000 stanovnika koji žive u oko 100.000 kućanstava) koji se i po međunarodnim kriterijima smatraju siromašnima, i to zato što imaju manje od 200 eura mjesečnoga dohotka po stanovniku.

Nakon završetka tranzicije možemo (i moramo) konstatirati da je tranzicija ostavila za sobom teške posljedice socijalnog raslojavanja i diferencijacije među ljudima i sve je te ljude dovela u bezizlazni položaj. To, među ostalim, pokazuje i natalitet, koji je u Sloveniji posljednjih deset godina smanjen za 20%.

Zbog toga će ubuduće i država i sindikati morati i te kako voditi računa o tim socijalnim problemima. Država će morati fiskalnom i poreznom politikom rasteretiti najniže plaće, a sindikati će morati zaoštriti svoje zahtjeve za ispravljanje socijalne bijede. Jedan od važnih instrumenata za rješavanje socijalnih problema svakako su plaće, koje veoma zaostaju za rastom cijena, a kojemu je razlog još uvijek visoka inflacija. U godini 2003. plaće zaposlenih povećane su za 2%, a inflacija je iznosila oko 5%, što znači zaostajanje realnih prihoda. Brigu o standardu radnih ljudi, koju je u socijalizmu vodila država zamijenilo je tržište, ili bolje rečeno zamijenila ju je uspješnost gospodarenja, pri čemu odlučujuća uloga pripada vlasnicima kapitala. Zato će ubuduće uloga sindikata biti važan faktor socijalnoga mira, jer bez toga društvo ne može produktivno privređivati.

Financije

Na području javnih financija Republika Slovenija nema posebnih teškoća da se uklopi u Maastrichtske konvergentne kriterije.

Javne su financije uravnotežene, troškovi proračuna iznose 42% BDP, od toga je udio mirovina 13%, a zdravstva 6,5%, pritom je deficit proračuna za godinu 2002. iznosio 1,8%, što je niže od prosjeka EU od 3%.

Takva uravnotežena bilanca omogućuje Sloveniji da stabilnije devizne tečajeve priprema za postupno uključivanje u europski mehanizam deviznih tečajeva ERM2, što je jedan od glavnih uvjeta da bi preuzela eur kao svoju valutu. To se može dogoditi najbrže poslije dvije godine članstva u EU, kada mora postići stabilizaciju svojih deviznih tečajeva, što je jedan od uvjeta Maastrichtskih kriterija.

Vojska

Postotak BDP koji Republika Slovenija troši za svoju obranu iznosi 1,3%, što nije malo, ali prema razvijenosti slovenskoga gospodarstva nije osobito težak teret.

Problem svoje sigurnosti Slovenija je riješila ulaskom u NATO, za što zapravo i nije imala alternativu. Tim su članstvom otvoreni novi problemi sigurnosti, kako u vojnoj doktrini, tako i u opsegu i strukturi troškova. Slovenska javnost, koja je u SFRJ bila sigurna da se u vojnim pitanjima radi samo o obrani vlastite zemlje, danas se mora suočiti sa činjenicom, da članstvo u NATO zahtijeva i slovesko sudjelovanje u globalnim pothvatima i akcijama NATO, koje proširuju okvire vojnih aktivnosti. Širenjem NATO otvaraju se dodatni problemi unutarnje suradnje između članica i koordinacije vojnosigurnosnih pitanja. Sve će to utjecati i na povećanje količine troškova za vojsku, koja se već profesionalizira.

Ekonomski odnosi s inozemstvom

Osamostaljujući se Republika je Slovenija morala kao nova država brižljivo i kompleksno preispitati svoj međunarodni ekonomski položaj i u cjelini ga prilagoditi novim uvjetima. U tu je svrhu bila primorana koncipirati novu ekonomsku politiku sa svijetom, a pritom je morala uzimati u obzir:

- rezultate i pozitivna iskustva prijašnje države i njezine otvorene ekonomske politike s inozemstvom,
- činjenicu da je kao mala država ekonomski ranjivija;
- činjenicu da kao srednjoeuropska zemlja mora uzeti u obzir svoj povoljan geo-politički položaj i koristiti se njime;
- činjenicu da kao srednje razvijeno društvo mora unapređivati povezivanje sa svjetskom znanostu i s tehnološkim dostignućima,
- činjenicu da je kao mala i nova država više od drugih osjetljiva na promjene u svjetskoj ekonomici i da se mora spretno koristiti poslovnim nišama koje mogu dati značajne prednosti i

- činjenicu da na tim osnovama mora graditi svoju vanjsku politiku, jer će samo tako utvrditi svoj međunarodni politički i ekonomski položaj.

Na toj je osnovi strategija društvenoekonomskog razvitka među svoje glavne prioritete postavila ekonomske odnose s inozemstvom kao i to da ekonomska politika potiče sve njezine suvremene oblike i kategorije.

Izvoz i uvoz

Glavni je instrument te politike izvoz koji je i glavni agregat čitavog društveno-ekonomskog razvitka.

Njegov je obujam u godini 2002. iznosio 9.252 milijuna USD, što predstavlja 42% BDP. Njegova struktura pokazuje da je izvoz na područje EU iznosio 62,2%, na područje bivše SFRJ 16,9%, u zemlje nekadašnjeg Sovjetskog Saveza 4,5%, u CEFTA 8,0% i na ostala područja 8,4%. Glavni su partneri bili Njemačka, Italija, Austrija i Francuska. Predviđa se da će ulaskom u EU godine 2004. izvoz u te zemlje biti povećan, da će se smanjiti obujam trgovanja sa zemljama bivše SFRJ, zbog prestanka dosadašnjih međudržavnih trgovinskih sporazuma i povišenja carina s tim zemljama, a da će udio trgovanja sa zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza biti povećan.

Uvoz u Republiku Sloveniju u godini 2002. iznosio je 10.145 milijuna USD, i to:

- iz EU 72,5%,
- iz zemalja bivše SFRJ 5%
- iz ostalih zemalja 22,5%.

Predviđa se da će uvoz i ubuduće rasti na račun ostalih zemalja, ali će ulazak Republike Slovenije u EU mnogo izmijeniti njezin međunarodni politički i ekonomski položaj i utjecat će na njezine odnose na svijetom.

Možemo utvrditi da vanjska trgovina Slovenije teče stabilno, da pokriva njezine društvene potrebe i pridonosi daljem društvenoekonomskom razvitku zemlje.

Platna bilanca

Međunarodne financije i monetarni tokovi s inozemstvom u godini 2003. izgledali su ovako:

Tekući račun platne bilance imao je 392,5 milijuna eura suficita, što iznosi 1,8% BDP. Ukupne devizne rezerve Narodne banke i poslovnih banaka iznosile su 8.152 milijuna USD i čuvaju stabilnost. Vanjski dug iznosio je 8.799 milijuna USD, što iznosi 42% BDP i dalje raste, ponajprije zbog velikih investicija u autoputeve i elektrane. Strana ulaganja iznosila su 1,949 milijuna eura, što predstavlja 8,3% BDP.

Gornji podaci pokazuju da Republika Slovenija ima stabilne vanjske financije, relativno stabilan devizni tečaj i da nema platnih poteškoća s inozemstvom. Time ispunjava glavne uvjete i norme EU i time je omogućeno da bez većih teškoća pokriva tekuće društvene potrebe, čime je dalji razvitak zemlje osiguran.

Takva su financijska i monetarna kretanja svakako za slovensko gospodarstvo nešto novo, jer je u SFRJ bilo naviknuto na visoku inflaciju i na nestabilan devizni tečaj, što je poremetilo i normalno djelovanje vanjske trgovine. No, monetarna je disciplina koja je bila uvedena prilagođivanjem EU odigrala pozitivnu ulogu za čitavu stabilizaciju gospodarstva.

Međunarodni položaj

Kako je tranzicija u cjelini izmijenila unutarnje društveno uređenje Republike Slovenije, tako se bitno promijenio i njezin međunarodni položaj, ono je od federalne jedinice postala samostalna, neovisna i suverena država. Kao samostalan međunarodni subjekat bila je bačena u vrtlog suvremenih međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa i bila je stavljena pred zadatak da adekvatno reagira na suvremena aktualna pitanja i probleme, koje globalizacija kao relativno nov izazov postavlja i da se u tome odgovarajuće ponaša.

Tako suočena sa realnostima suvremenosti i Slovenija je morala prvo utvrditi svoj međunarodni položaj, koji ima tri bitna polazišta i obilježja.

To je, prvo, njezin geopolitički položaj kao srednjoeuropske zemlje, sa svim povijesnim kulturnim, ekonomskim i ekološkim nasljeđem. Drugo, to je stupanj njezina općeg razvitka, koji je obilježava kao srednje razvijenu zemlju. I konačno činjenica, da je ona mala, dvomilijunska zemlja, s ograničenim kapacitetima i sredstvima. Ta polazišta sama po sebi nisu ni slabosti ni prednosti, ali ih valja uvijek i u svakoj prilici imati u vidu, jer tvore osnovicu društvenog života.

No, pored općih i globalnih pretpostavki, postavlja se i pitanje o čemu Republika Slovenija kao mala i nova država mora posebno voditi računa i kako se adekvatno mora ponašati u procesu globalizacije.

Prvo, ona mora neprestano utvrđivati svoju državnost, jer je to suvremeni okvir u kojem može i mora funkcionirati. Posebno mora paziti na svoj suverenitet i ne

smije zanemariti ni takva podrobnost kao što je prepoznatljivost kojom otvara vrata u svijet i uz pomoć koje može graditi međunarodnu suradnju sa svojim partnerima. No glavni je zadatak da odlučno i argumentirano brani i afirmira svoje nacionalne društvene interese. Ono, što je uobičajen zadatak svake države, kod Republike Slovenije poseban je prioritet, jer je kao mala zemlja osjetljiva na utjecaje moćnih i ugrožena je u svojem identitetu.

Državnim instrumentima mora brižljivo i pametno odmjeravati političke i druge reakcije za zaštitu svoje neovisnosti i time osigurati svoje pravo na odlučivanje o bitnim problemima države. Pritom mora relativizirati i djelovanje globalizma, osobito tamo gdje bezobzirno jača transnacionalne interese na štetu nacionalnih. Kao mala zemlja, koja raspolaže ograničenim kapacitetima i sredstvima, Slovenija mora njima još brižljivije gospodariti, racionalnije se ponašati, mudrom ih politikom usmjerivati u društvene prioritete i iskoristiti mogućnost da se lakše i brže prilagodi, ali s manje rizika od velikih.

Drugi je problem međunarodnog položaja Republike Slovenije e k o n o m i č n o s t. Taj se problem za malu zemlju u uvjetima globalizma pojavljuje u veoma zaoštrenom obliku. Ne samo da ga mora budno pratiti i proučavati, nego se mora na odgovarajući način i brzo prilagođivati regionalnim i svjetskim trendovima i u njima stalno tražiti svoje komparativne prednosti. Posebno mora paziti da ne postane ovisna o jednoj ili nekoliko država i da njezina društvenoekonomska struktura ne postane jednostrana. Važno je da Slovenija daje prioritet sektorima postindustrijskog društva, kao što su usluge, intelektualne aktivnosti, malo gospodarstvo i druga nova, moderna područja gospodarenja. Jednako tako mora znati pronaći svoje niše i njima se intenzivno uključivati u sve raspoložive pore svjetskih tokova i svestranom međunarodnom suradnjom koristiti se globalnim znanjem i svim drugim mogućnostima za svoj vlastiti društvenoekonomski razvitak.

Takvim je prilagođivanjem svoje društvenoekonomske strukture postizala dobre rezultate, što je pridonijelo razvitku ekonomičnosti gospodarstva, porastu proizvodnosti i jačanju konkurentske sposobnosti, a to je za izvozno ovisno gospodarstvo kao što je slovensko od životne važnosti.

Treći problem na koji je naletjela Republika Slovenija po osamostaljivanju jest kako osigurati političku i ekonomsku n e o v i s n o s t. Bilo je potrebno osigurati svestranu sigurnost zemlje na sve tri razine:

- na unutarnjem je planu bilo potrebno uspostaviti stabilnost uvjeta gospodarenja i osigurati nesmetan društvenoekonomski razvitak i
- na regionalnom planu, gdje se moralo brzo i svestrano iskoristiti povezivanje sa susjedima i šire u regiji i
- na multilateralnoj razini, osobito u okviru Organizacije Ujedinjenih nacija, gdje se Slovenija odmah uključila, kako u korištenje postojećeg međunaro-

dnog ekonomskog poretka, tako i u proces globalnih pregovora za njihovo poboljšanje. Veliku je priliku za to nudilo predsjedanje Savjetom sigurnosti. Pokazalo se da i mala zemlja može odigrati svoju ulogu u rješavanju globalnih problema.

Četvrti je problem ravnopravnost koja osigurava ekonomsku neovisnost. Prvi je uvjet za to dinamičko uključivanje u sva područja međunarodne suradnje i vođenje politike otvorenosti za slobodan protok i razmjenu roba, usluga, rada, znanja i kapitala, što globalizam u punoj mjeri omogućuje.

No, ravnopravnost je u međunarodnim odnosima moguća ako je poštuju obje i sve strane, jer svako nametanje, pritisak ili dominacija negiraju sve njezine pozitivne efekte i izazivaju konflikte, pa čak vode i ratovima.

Peti je problem Republike Slovenije kao male države, koji se pojavio s osamostaljenjem u području kulture i nacionalnog identiteta slovenskoga naroda, jer je poznato da su mali narodi mnogo jače podvrgnuti opasnostima asimilacije i da moraju, da bi to spriječili, uložiti mnogo veće napore i sredstva od velikih. U današnjim se uvjetima globalizma to vidi, među ostalim i u jeziku, gdje anglo-američke tuđice sve više prevladavaju.

Iz kratkog opisa problema s kojima se nose mali narodi i njihove države u suvremenim uvjetima globalizma proističe da na jednoj strani globalizam izaziva posebne probleme, koji od njih traže posebne napore da ih prevladaju, a na drugoj im strani nudi bolje i šire mogućnosti egzistencije i odgovarajuću afirmaciju vlastitih prioriteta. Da bi to iskoristile male zemlje moraju biti stabilne na unutarnjem planu, a na vanjskome moraju biti pragmatične, moraju sagledati svoje interese i prilagođivati se trendovima globalizma. To im može osigurati samo onaj međunarodni položaj koji će im otvarati vrata u svijet i koji će ih povezivati u razne oblike integracije.

Zato se Republika Slovenija zalaže da svojim međunarodnim položajem i vanjskom politikom osigura, na jednoj strani, jačanje državnosti, ekonomičnosti, neovisnosti, ravnopravnosti i kulturnog identiteta, a na drugoj strani, uključivanje u NATO i u EU.

Ulaskom Republike Slovenije u NATO i u EU završava se desetogodišnje razdoblje njezine potpune samostalnosti i tranzicije i nastaje drugi novi međunarodni položaj zemlje. A to će izazvati velike promjene, kako u unutarnjem, tako i u vanjskom životu.

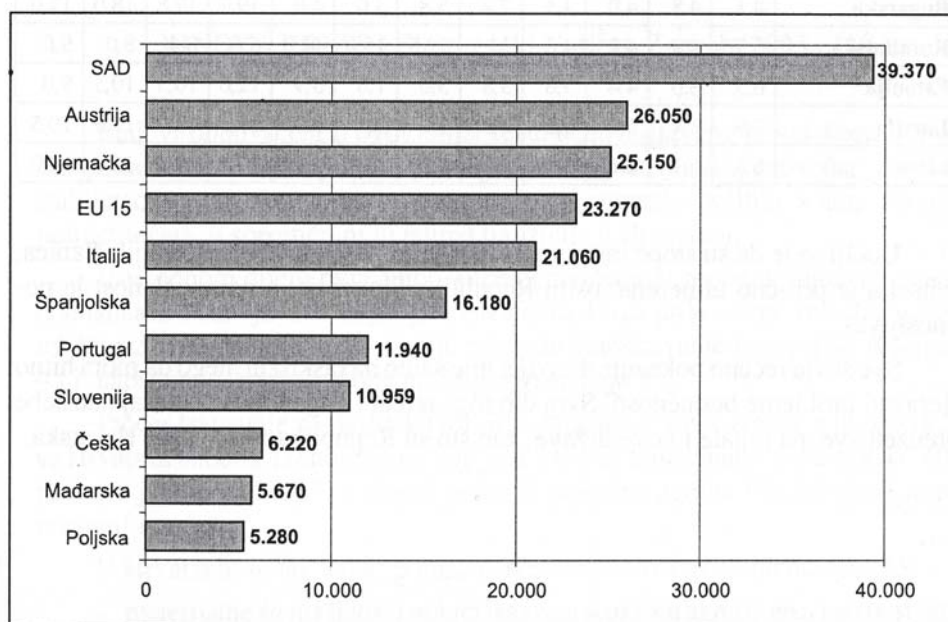
Prije svega tržište EU postat će za Republiku Sloveniju otvoreno, bez granica, bez barijera i carina i njezine će se robe i usluge slobodno kretati po čitavome području, kao što će i Slovenija biti otvorena za njihove robe i usluge. Prestat će vrijediti dosadašnji trgovinski sporazumi, oni koje je Republika Slovenija zaključila sa drugim državama i stupit će na snagu sporazumi koje je EU zaključila s njima.

To će izmijeniti mnoge smjerove i tokove dosadašnjeg izvoza i uvoza roba i usluga, i utjecat će na poslovne veze i na zaključene ugovore, jer će se svi ekonomski odnosi s inozemstvom morati odvijati po pravilima EU, po njezinim stopama carina i po zajedničkim zaštitnim (protekcioniističkim) mjerama, u okviru schengenskih granica.

Usporedbe BDP Slovenije s nekim zemljama pokazuju sljedeće:

Slika 2.

BDP PO ZEMLJAMA
VISINA BDP GOD. 2001. U EURIMA PO STANOVNIKU

Među novim članicama EU osim Cipra, samo su bivše socijalističke države koje toliko zaostaju za BDP Unije, da se predviđa da će im biti potrebno 56 godina da bi postigle današnji prosječan BDP članica. Republika Slovenija zaostaje za tim prosjekom oko 30% i predviđa se da će joj biti potrebna 31 godina da bi postigla današnji prosjek Unije.

Podaci o glavnim makroekonomskim kretanjima novih članica EU daju ovakvu sliku:

	BDP				Inflacija			Nezaposlenost				
	(u % prema prošloj godini)				(u % na godišnjoj razini)			(u % radno sposobnog stanovništva)				
	2001.	2002.	2003.	2004.	2001.	2002.	2003.	2004.	2001.	2002.	2003.	2004.
Češka	3,1	2,0	2,3	2,8	4,7	1,8	0,2	3,5	8,1	7,3	7,6	7,5
Mađarska	3,8	3,3	2,9	3,2	9,2	5,3	5,3	6,3	5,7	5,8	6,2	6,2
Poljska	1,0	1,4	3,0	3,5	5,5	1,9	2,0	3,0	18,2	19,9	20,0	20,0
Slovačka	3,3	4,4	4,0	5,0	7,1	3,3	8,0	7,0	19,2	18,5	17,0	16,0
Slovenija	2,9	3,2	2,5	3,5	8,4	7,5	5,5	4,5	6,4	6,4	6,5	6,0
Bugarska	4,1	4,8	4,0	4,5	7,4	5,8	3,0	4,0	19,7	17,8	18,0	17,0
Rumunjska	5,7	4,9	4,2	4,5	34,5	22,5	15,0	11,0	6,6	8,4	8,0	9,0
Estonija	6,5	6,0	4,4	5,6	5,8	3,6	1,6	3,9	12,6	10,3	10,5	9,0
Latvija	7,9	6,1	6,0	5,2	2,5	1,9	2,5	3,0	13,1	12,0	11,0	10,5
Litva	6,5	6,7	6,6	5,7	1,3	0,3	-0,9	2,3	17,4	13,8	12,9	12,0

Uočljivo je da su stope rasta u tim zemljama više od stopa sadašnjih članica, inflacija je prilično umjerena, osim Republike Slovenije, a nezaposlenost je podnošljiva.

Sve što je rečeno pokazuje da svijet nije samo na raskrižju, nego da mora hitno rješavati probleme budućnosti. Svoj dio toga tereta i odgovornosti moraju na sebe preuzeti sve, pa i male i nove države, kao što su Republika Slovenija i Hrvatska.